

Politie hort mit

Citation for published version (APA):

Borsboom, A., & Spronken, T. (1993). Politie hort mit. *Crimineel jaarboek*, 157-169.

Document status and date:

Published: 01/01/1993

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

7 Geruchtmakende zaken

7.1 Politie hrt mit

Annelies Borsboom en Taru Spronken

7.1.1 Inleiding

1992 was een goed jaar voor afluisterende politieambtenaren. In een grote zaak, maar ook in enkele kleinere, bleken criminelen te hebben vergeten de haak goed op hun telefoontoestel te leggen, zodat de politie strategische informatie kon verstaan en de verdachten aanhouden. Is dit een smoes om het verboden gebruik van richtmicrofoons te maskeren? Gebruikt de politie de telefoon dankzij een truc als permanente microfoon? Het lijkt erop, maar het viel niet te bewijzen. Dat de politie peilzendentjes gebruikt om criminele transporten en criminelen te volgen, is aannemelijk na de verklaring van een inspecteur van politie. Maar elkaar afluisteren mogen politiemensen buiten de rechter-commissaris om, aldus het Openbaar Ministerie.

De meeste zaken zijn beschreven door Annelies Borsboom; Taru Spronken schreef paragraaf 7.1.3 en plaatst de juridische kanttekeningen.

7.1.2 De XTC-tap

Wordt de moderne crimineel slordiger met zijn telefoon? De Maastrichtse advocaat Th. Hiddema zegt uit zijn eigen praktijk minstens tien van dergelijke zaken te kennen. Tien zaken waarbij de politie, zo beweert zij, aanwijzingen en bewijzen kon verzamelen dankzij de achteloosheid van de criminelen. Het lijkt te toevallig om waar te zijn. Maar er is geen bewijs geleverd dat de beweringen van de politie niet juist zijn.

Een geruchtmakend geval van 'hoorn van de haak' was de vangst

van de vermeende leider van een bende die de hedendaagse drug XTC produceerde en verhandelde. In mei 1992 in Den Bosch moest de 39-jarige verdachte uit Valkenswaard voorkomen. Dertig kilo XTC-pillen vond de politie bij het doorzoeken van zijn woning. Zijn betrokkenheid werd ontdekt tijdens het afluisteren van een andere verdachte in dezelfde zaak. Deze verdachte had, zo verklaarde de politie, de hoorn van zijn telefoon na een gesprek niet goed op de haak gelegd. In zo'n geval werkt het telefoontoestel als een microfoon, waardoor de politie in staat was ook de conversaties af te luisteren die in de buurt van de telefoon werden gevoerd.

Raadsman P. Doedens bestreed dat op de terechtzitting en beweerde dat het bewijs tegen zijn cliënt onrechtmatig was verkregen. Als hij desgevraagd de geluidsband van het gesprek kan beluisteren, blijkt dat daarop niet te horen is dat de hoorn weer op de haak wordt gelegd. Maar de politieagenten die het procesverbaal vervaardigden, houden vol: de verdachte had de hoorn niet goed op de haak gelegd, zodat er geruime tijd kon worden meegeluisterd met een gesprek dat een schat aan informatie opleverde.

Maar volgens de raadsman heeft de politie voortdurend gesprekken afgeluisterd en niet alleen een gesprek in de huiskamer op het moment dat de hoorn niet op de haak lag. Want met een technische truc kan nagenoeg ieder telefoontoestel worden veranderd in een permanent afluisterapparaat en kunnen gesprekken dus voortdurend worden afgeluisterd. Door van een afstand een hoogfrequent signaal over een telefoonlijn te sturen, wordt het haakcontact buiten werking gesteld en begint het spraakgedeelte van het toestel ongemerkt te werken als microfoon. Gesprekken die op meters afstand van het toestel gevoerd worden zijn daarvoor af te luisteren.

Een verzoek aan het onderzoeksinstituut TNO om de mogelijkheden van deze techniek te onderzoeken werd – na een aanvankelijke toezegging – afgewezen. TNO weigerde omdat men bang was dat de techniek in verkeerde handen zou kunnen vallen.

Vervolgens liet de raadsman R. Gonggrijp als getuige optreden. Gonggrijp, een hartstochtelijk telefoongebruiker, computerkra-

ker en redacteur van het tijdschrift *Hack-Tic*, toonde met een opstelling aan dat de beschreven techniek praktisch heel goed mogelijk is.

Aanvankelijk ontkende de PTT dat het in de praktijk mogelijk is een telefoontoestel op deze manier te gebruiken. Technici van de PTT verklaarden voor de rechter dat de techniek slechts in theorie mogelijk zou zijn. Deze verklaring behoeft enkele dagen later echter al herziening. Het bleek toch haalbaar de telefoon op die manier om te bouwen, zo verklaarde een technicus voor de rechtbank. Hij haastte zich erbij te vermelden dat dat absoluut niet gebeurt met medewerking of medeweten van de PTT.

Onder telecommunicatiedeskundigen, terreurbestrijders en actievoerders was de truc - *high frequency flooding* - overigens al lang bekend. Een variant van de truc wordt gedemonstreerd in F.F. Coppola's film *The Conversation* uit 1974. De Zweedse geheime dienst SAS gebruikte de methode in 1975 toen sympathisanten van de Rote Armee Fraktion (RAF) de Duitse ambassade in Stockholm hadden bezet. In datzelfde jaar zou de SAS ook behulpzaam zijn geweest bij het prepareren van de veldtelefoon die in de loop van de treinkaping bij het Drentse De Punt naar de trein is gebracht. Enkele jaren later dook de methode op bij de gijzelingsactie van de Iraanse ambassade in Londen.¹ Met *high frequency flooding* werden de telefoons in de ambassade veranderd in microfoons, zodat vrijwel alle ruimtes konden worden afgeluisterd. Volgens de vakliteratuur zou mafioso M. Mittelman de methode al eind jaren '40 hebben ontwikkeld. In een in 1945 verschenen boek² wordt 'een ingenieuze manier van telefoontappen' beschreven, die 'kort na de aanvang van het Derde Rijk in zwang raakte'. Technische informatie blijft in dit boek achterwege, maar uit de manier waarop mensen zich destijds beveiligden tegen afluisteren, is af te leiden dat de techniek in alles lijkt op *high frequency flooding*. Het was namelijk in veel huizen gewoonte als preventieve maatregel een theemuts over het telefoontoestel te plaatsen. Wie echt vrijuit wilde praten, moest echter de stekker uit het stopcontact trekken.

Terug naar de Bossche rechtbank. Na de verklaring van de PTT-technicus ziet het voormalig staatsbedrijf zich gedwongen de

consument tegemoet te komen. In korte tijd wordt een stekker-tje ontwikkeld die het onmogelijk maakt op die manier illegaal af te luisteren. *Primafoon* neemt het anti-afluister-stekker-tje op in het assortiment en verkoopt binnen een maand enkele honderden exemplaren à 6,50 per stuk.

De Bossche rechtbank wijst in haar vonnis de beschuldigingen van de raadsman kort en krachtig van de hand. Er is volgens de rechtbank geen overtuigend bewijs geleverd dat de telefoon wél op de haak lag en niet ernaast, zoals de twee brigadiers van de gemeentepolitie Den Bosch getuigden. Zes jaar onvoorwaardelijke celstraf krijgt de drugshandelaar, die in beroep gaat.

7.1.3 Telefontap of richtmicrofoons?

Naar aanleiding van bovenstaande XTC-zaak en andere strafzaken is wel eens het vermoeden geuit dat de politie met 'de hoorn van de haak' maskeert dat de recherche illegaal gebruikt heeft gemaakt van richtmicrofoons. Zo ook twee verdachten wier zaak in eerste aanleg diende voor de rechtbank Maastricht en bij het concipiëren van dit stuk bij het gerechtshof in Den Bosch. Ten laste was gelegd dat de verdachten hadden deelgenomen aan een criminele organisatie die productie van en handel in amfetamine en XTC tot oogmerk had. De politie luisterde gedurende ruim anderhalf jaar diverse telefoons af en dat leverde behalve wat 'versluierd' taalgebruik weinig concrete aanwijzingen op voor het bewijs van het tenlastegelegde. Slechts twee huiskamergesprekken, die zouden zijn opgenomen terwijl de hoorn van de haak lag, lichtten een tip van de sluier op over de activiteiten van de organisatie.

Op verzoek van de verdediging werden de passages van de huiskamergesprekken door de rechtbank ter zitting beluisterd. Vreemd was dat de 'in gesprek'-toon in het begin van de afge-luisterde huiskamergesprekken aanmerkelijk korter duurde dan gebruikelijk is. Als iemand na afloop van een telefoongesprek de hoorn niet goed op de haak legt en de gesprekspartner aan de andere kant wel dan volgt er normaliter gedurende 20 tot 60 seconden een 'in gesprek'-toon, waarna de lijn stil valt, maar wel

open blijft. De verdediging zag hierin aanleiding voor de rechtbank te verzoeken de tap-banden te onderwerpen aan een nader onderzoek. De vraag was of de politie mogelijk een gesprek dat via een richtmicrofoon was opgenomen, had ingelast in de band die de reguliere telefoongesprekken registreerde. De rechtbank in Maastricht wees het verzoek af en veroordeelde de betrokkenen.

In de tijd tussen de zitting in eerste aanleg en het appèl verzocht de verdediging de procureur-generaal om een digitale kopie van desbetreffende bandopnamen. Dit verzoek werd ingewilligd en het Gerechtelijk Laboratorium vervaardigde de digitale kopie. Vervolgens onderzocht het Instituut voor Perceptie Onderzoek van de Technische Universiteit Eindhoven de band. Aangezien het telefoonnet slechts een beperkte geluidsfrequentie doorlaat en iedere gewone microfoon waarmee bandopnamen worden gemaakt een veel uitgebreider scala aan frequenties opneemt, is onderzocht of de bandopnamen binnen de frequentie van het telefoonnet bleven. Zo niet, dan zou voor 100 procent vast staan dat de politie de gesprekken niet via de telefoon heeft kunnen opnemen. Andersom zou eenzelfde frequentiebereik als het telefoonnet nog niet betekenen dat ook via de telefoon was opgenomen. Helaas, bood het onderzoeksresultaat geen uitsluitsel. Er is dus noch bewezen dat de politie geen richtmicrofoons heeft gebruikt noch dat zij wel richtmicrofoons heeft gebruikt.

7.1.4 De XTC-tap-tip

Een werknemer van de Rotterdamse telefooncentrale werd in april na 28 dienstjaren ontslagen toen ontdekt werd dat hij een van de hoofdverdachten in de XTC-zaak heeft getipt. De man had zich voor een luxe vakantie in Portugal laten omkopen en schreef aan de voorlopig gehechte drugshandelaar hoe in de centrale wordt geknoeid met de printplaten waarmee tapschakelingen tot stand worden gebracht. Tapschakelingen zouden ook in opdracht van het Openbaar Ministerie tot stand worden gebracht, zonder de wettelijk vereiste toestemming van de rechter-commissaris. In tenminste twee gevallen zou illegaal een

tap zijn geplaatst, zo berichtte de afvallige PTT-er per brief aan de drugsbaas. De PTT-er herhaalde deze beschuldigingen op de terechtzitting.

De directeur van PTT Telecom Rotterdam ontkende echter in alle toonaarden dat in zijn district zonder toestemming van de rechter-commissaris printplaten voor afluisterdoeleinden zouden zijn aangesloten. Een uitgebreid onderzoek, waarbij 'niks gevonden werd dat het daglicht niet kan verdragen', had dat volgens de directeur inmiddels aangetoond. De chef veiligheidszaken van de onderneming onderschreef de getuigenis van zijn baas.

Toen de verdediging drie werknemers van PTT-Telecom opriep als getuige werd de zaak terugverwezen naar de rechter-commissaris. Want 'de namen en de gezichten van deze mensen mogen niet in de openbaarheid komen,' aldus officier van justitie Van der Kerk. De rechtbank voegde daaraan toe dat de werknemers, als zij in het openbaar zouden verschijnen, door criminelen kunnen worden omgekocht.

Bij de behandeling voor de rechter-commissaris kwamen sterke aanwijzingen naar boven dat justitie bij het opsporen van verdachten printers gebruikt. Het gaat dan niet om afluisteren maar om het bepalen van het 'bel-patroon': wie belt met wie en hoe vaak? Een printer registreert het aantal telefoonverbindingen en de bijbehorende telefoonnummers. De printer wordt aangesloten in de telefooncentrale van de PTT. Traditioneel wordt de printer gebruikt als een abonnee klaagt over een te hoge telefoonrekening en daarvan de oorzaak wil weten. Maar ook de recherche kan, met toestemming van de officier van justitie, iemands belgedrag in kaart brengen en gegevens verkrijgen over te verwachten telefoongesprekken, zo bleek tijdens het XTC-proces. Een politiemans verklaarde dat 'het mogelijk zou kunnen zijn' dat de politie de PTT in het onderzoek naar de bende opdracht heeft gegeven in de centrale printers te plaatsen die gespreksgegevens opslaan. Op de zitting heeft een rechercheur van het opsporingsteam bevestigd dat de uitdraaien van de printer hebben geleid tot het afluisteren van een van de hoofdverdachten van het omvangrijke drugssyndicaat. Hij vertelde dat in de XTC-zaak twee keer een

printer is aangesloten; bij het ene telefoonnummer een maand lang, bij het andere een week. Na deze week kreeg de politie voor dit nummer een tapvergunning en uiteindelijk leidde dat tot de arrestatie van de verdachte. In de strafdossiers is echter geen woord te vinden over het gebruik van printers.

De raadslieden van de verdachten betoogden dat ook voor het aansluiten van printers toestemming nodig is van de rechter-commissaris, net zoals bij het afluisteren van telefoongesprekken. Maar de Amsterdamse rechtbank weersprak dat: bij de gegevens die verkregen zijn via de printer gaat het om reeds gevoerde telefoongesprekken en daarvoor is hooguit toestemming nodig van de officier van justitie. En omdat er zo spaarzaam gebruik is gemaakt van de printer-gegevens is er geen inbreuk gepleegd op de *privacy* van de verdachten. Niettemin berispt de rechtbank de officier van justitie, omdat deze heeft nagelaten het gebruik van de printers te vermelden in de strafdossiers en het daardoor moeilijker gemaakt zou hebben om het gebruik van de printer achteraf te toetsen. De verdachten - enkelen hunner waren al ontsnapt toen de uitspraak werd gedaan - zijn veroordeeld tot lange gevangenisstraffen en hoge geldboetes.

7.1.5 De peilzendentjes

Bij het proces tegen negen vermeende leden van een omvangrijk drugssyndicaat dat in juli 1992 aanving, werd duidelijk dat de politie peilzendentjes gebruikt om verdachten te kunnen volgen. Voor het vervoer van grondstoffen gebruikte de drugsbende een vrachtauto. Bij een onverhoeds manoeuvre was er 'een vreemd kastje' onder vandaan gevallen. 'Met aan de ene kant een antenne en aan de andere kant een soort microfoontje,' aldus een van de verdachten tijdens de zitting. Deze had het zendertje vervolgens onklaar gemaakt door de zekering uit het kastje te halen. Voor de zekerheid had hij vervolgens nog een paar flinke trappen tegen het apparaatje gegeven. Toen de bende later moest concluderen dat het een peilzender was, gingen zij er nog van uit dat concurrerende drugshandelaren het onder de vrachtwagen hadden geplaatst. Maar de advocaten vermoedden dat dit het werk was van de politie.

Een hele reeks politiemensen was opgeroepen om te getuigen bij het proces. Stuk voor stuk verklaarden ze - onder ede - niets te weten van de peilzender onder de auto. De inspecteur, die tijdens het onderzoek de leiding had over het observatieteam, zei desgevraagd dat hij niets kon vertellen over het gebruik van zenders door de politie, omdat de politie daardoor tactische informatie zou vrijgeven waarmee criminelen hun voordeel kunnen doen. Op de vraag of het de politie was die de peilzender onder de auto had geplaatst, moest de leider van het observatieteam wel antwoorden. Hij gaf toe dat het inderdaad de politie was geweest en haastte zich vervolgens uit te leggen dat met deze zender geen gesprekken konden worden afgeluisterd. 'Er zat geen microfoon in, het was een peilzender, een baken om de auto te kunnen volgen.'

Hoewel aannemelijk is dat de politie vaker met peilzenders werkt om goederen of verdachten te kunnen volgen, is het gebruik van dit middel juridisch omstreden.

7.1.6 Geen inspraak maar afluisteren in Almere

Op het hoofdbureau van politie in Almere bepaalde een hooglopend conflict tussen korpsleiding en agenten lange tijd de werksfeer. Chef E. Wilde van het Almeerder politiekorps had een broertje dood aan medezeggenschap van het personeel en aan de wettelijk verplichte dienstcommissie, de ondernemingsraad voor ambtenaren. Na verloop van tijd durfde of wilde geen enkele agent nog zitting te nemen in de dienstcommissie. Een onafhankelijk adviesbureau werd ingeschakeld om het korps door te lichten. De resultaten hiervan waren zo onaangenaam voor de korpsleiding dat deze geheimhouding eiste. Toch tipte iemand *Het Parool*, dat hierover eind 1991 voor het eerst berichtte. Vanaf dat moment waren de toch al verstoorde verhoudingen in het korps totaal verziekt. Korpschef Wilde beschuldigde met name enkele voormalige leden van de dienstcommissie en kaderleden van de vakbond er openlijk van zijn gezagspositie te ondermijnen. Drie vertrouwelingen van de korpschef besloten te onderzoeken wie gelekt had naar *Het Parool* en zij richtten hun aan-

dacht op de agenten die Wilde had beschuldigd. Daarbij hebben de onderzoekers ook privé-telefoons afgeluisterd, zonder dat er een rechter-commissaris aan te pas kwam. Het blijkt dus echt mogelijk af te luisteren buiten de rechter-commissaris om, zo is hiermee bewezen.³ Het is nog steeds onduidelijk of de korpschef op de hoogte is geweest van deze illegale taps. Toen burgemeester De Cloe van Almere Wilde in oktober 1992 dwong zich terug te trekken uit zijn functie vermeldde de burgervader daarbij nadrukkelijk dat dit los stond van het afluisterschandaal.

Wie politiemensen wil afluisteren moet van goeden huize komen. De dienders in Almere hadden het in ieder geval snel in de gaten. Een van de korpsleden, zelf een geroutineerd afluisteraar, liet de verslaggever van *Het Parool* weten dat hij het had gemerkt aan details. 'De geluiden wezen gewoon uit dat op sommige toestellen afluisterapparatuur was aangesloten.' Ook troffen de geplaagde politiemensen een bijzonder document aan op het bureau van het hoofd Bijzondere Operationele Zaken: een uitdraai van alle telefoonnummers die gedraaid waren op het toestel van een vakbondsmedewerker. De tapkamer was na verandering van de cijferslot-combinatie alleen nog toegankelijk voor het hoofd en zijn bondgenoten. Rechercheurs van de Criminele Inlichtingendienst (CID) konden niet meer naar binnen. In de vaste overtuiging dat zij werden afgeluisterd, zochten de vakbondsagenten zelfs de loze ruimten boven de plafonds af om afluistermicrofoons te vinden. Die zijn evenwel niet gevonden.

Het duurde lang voordat de geruchten over afluisteren serieus werden genomen. Omdat de rechter-commissaris in Zwolle naar waarheid verklaarde dat hem niet was gevraagd om toestemming voor de taps, ging burgemeester De Cloe er aanvankelijk van uit dat er niet werd afgeluisterd. Later wees een onderzoek van de Rijksrecherche uit dat er inderdaad telefoons zijn afgeluisterd en dat dat op illegale wijze is gebeurd. Wel had de officier van justitie in Zwolle het goed gevonden dat er een printer werd gehangen aan het privé-toestel van een politiemann, in verband met het onderzoek naar het 'lek'.⁴ De afluisteraars gebruikten de printer echter als orthodoxe telefoontap. In *HP/De Tijd op Zondag* uit politievakbondsman H. Kuipers het vermoeden dat er

misbruik is gemaakt van een foute schakeling van de PTT, zodat behalve een printer een taperecorder is ingeschakeld in de afluisterkamer. Als de PTT de schakel de ene kant opdraait, wordt de printer op het politiebureau aangezet. Draait de PTT de schakelaar de andere kant op dan worden zowel printer als taperecorder aangezet, aldus Kuipers. De nieuwe korpschef, G. Horstman, concludeert daarom dat de techniek handelingen mogelijk maakt die de wet blijkbaar niet kan voorkomen.

Volgens Kuipers doet dit soort schakelfouten zich vaker voor bij de PTT. 'Al was het maar omdat ze de ambtelijke taal op de machtiging niet goed kunnen vertalen.'

7.1.7 Juridische kanttekeningen

Onzin vindt de Haagse advocaat-generaal E. Myjer de beschuldigingen van verschillende verdachten en hun raadslieden als zouden de 'hoorn van de haak'-gesprekken zijn afgeluisterd via richtmicrofoons of gewoon met de haak op de hoorn.⁵ Volgens Myjer is het illegaal aftappen van telefoongesprekken niet eenvoudig en zijn in het Wetboek van Strafvordering te veel waarborgen ingebouwd om van dit materiaal met succes in een strafzaak gebruik te kunnen maken.

Aan de andere kant is het wel erg opvallend dat juist in omvangrijke drugszaken - waarin justitie veel energie steekt in de opsporing en de politie vaak langdurig (soms jaren) telefoons tapt - de telefoongesprekken geen deugdelijke aanwijzingen vormen voor illegale (drugs)praktijken. Behalve als de hoorn toevallig van de haak ligt. Als het - volgens verschillende advocaten in het hele land - dan ook nog om tientallen zaken gaat waarin hetzelfde gebeurt, is het niet vreemd dat hierover ophef wordt gemaakt bij de behandeling van de strafzaken op de zitting.

Uit bovenstaande paragrafen blijkt al dat nog nooit is aangetoond dat de politie geknoeid heeft met de telefoontap. Behalve dan in de 'interne' politie-zaak in Almere. Zolang de verdediging niet aannemelijk maakt dat er inderdaad opzettelijk illegaal is afgeluisterd, kunnen dit soort beweringen van de verdediging met gemak van tafel worden geveegd. De rechtbank Den Bosch

verwierp zo'n verweer dan ook in de zaak van de XTC-tap, omdat 'zij van oordeel is dat het door de raadsman ter zake veron-derstellenderwijs aangevoerde volstrekt niet aannemelijk is geworden'. Het is niet voldoende om aan te tonen dat het moge-lijk is om met de hoorn op de haak toch af te luisteren. De verdediging zal ook moeten aantonen dat dit daadwerkelijk gebeurd is. In de zaak uit paragraaf 7.1.3 heeft de verdediging een technisch onderzoek laten instellen van de tap-tapes. Helaas zonder duidelij-lijk resultaat.

Privacy van huiskamergesprekken

Het is begrijpelijk dat de raadsliden op de zitting en de pers ophef maakten over vermeend gebruik van illegale middelen bij het afluisteren van verdachten. Verontrustender is echter dat huiskamergesprekken, die toevallig worden opgenomen omdat de hoorn van de haak ligt, volgens de Hoge Raad mogen worden gebruikt als bewijs. De Hoge Raad beschouwt een huiskamer-gesprek, dat via een open gebleven lijn wordt opgenomen, in navolging van het Geweearrest⁶ als een toevallige vondst.⁷ Op grond van de door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens gewezen arresten-*Huwig* en -*Kruslin*⁸ kan worden gesteld dat gesprekken afluisteren via een open telefoonverbinding (terwijl dat geen telefoongesprekken zijn) in strijd is met artikel 8 EVRM.⁹ Het Europese Hof toetste in voormelde zaken de Franse tap-praktijk aan artikel 8 EVRM en komt tot een aantal voorwaarden waaraan een tap-regeling moet voldoen om in overeenstemming te zijn met art. 8 EVRM.¹⁰ Bij de beantwoording van de vraag of de tap-regeling conform lid 2 van artikel 8 EVRM 'in accordance with the law is', onderzoekt het Hof ook de kwaliteit van de wetgeving. Daarin moet bijvoorbeeld duidelijk gere-geld zijn wie mag worden afgeluisterd, onder welke omstandig-heden en onder welke voorwaarden dit mag gebeuren: '*...the law must be sufficiently clear in its terms to give citizens an adequate indication as to the circumstances in which and the conditions on which public authorities are empowered to resort to this secret and potentially dangerous interference with the right to respect for private life and correspondence.*' Bovendien moeten de wettelijke

bevoegdheden voor opsporingsinstanties om telefoongesprekken af te luisteren restrictief worden uitgelegd: '*...Since the implementation in practice of measures of secret surveillance of communications is not open to scrutiny by the individuals concerned or the public at large, it would be contrary to the rule of law for the legal discretion granted to the executive - or to a judge - to be expressed in terms of an unfettered power. Consequently the law must indicate the scope of any such discretion conferred on the competent authorities and the manner of its exercise with sufficient clarity...*' In de beschreven gevallen van opengebleven telefoonverbindingen gaat het duidelijk niet om telefoongesprekken zoals bedoeld in artikel 125g van het Wetboek van Stafvordering (Sv). Dit betekent dat de aldus afgeluisterde gesprekken, uitgaande van de criteria die het Europese Hof aanlegt, niet voor het bewijs zouden mogen worden gebruikt.

Bel-patroon

In de 'XTC-tap-tip'-zaak (paragraaf 7.1.4) heeft justitie bij het opsporen van verdachten gebruik gemaakt van printers die het bel-patroon registreren. Op grond van art. 125f Sv is de officier van justitie tijdens het opsporingsonderzoek (en de rechter-commissaris tijdens het gerechtelijk vooronderzoek) bevoegd een medewerker van de telefoondienst inlichtingen te vragen 'ter zake van al het verkeer hetwelk door tussenkomst van de instelling is geschied'. Hiermee kan (via een printer) informatie worden verkregen over alle telefoonnummers die zijn gekozen via een bepaalde telefoonaansluiting en de tijdstippen, duur en frequentie van de telefoongesprekken. Voorwaarde is wel dat het vermoeden bestaat dat de verdachte hieraan deelneemt. Dit laatste is echter moeilijk te controleren, want art. 125f Sv verplicht de politie of de officier van justitie niet de vordering tot het verstrekken van inlichtingen te onderbouwen. Daarom ontbreekt deze informatie vaak in het dossier.¹¹

Peil-zendertjes

Tegen het gebruik van peilzendertjes (zie paragraaf 7.1.5) bestaan natuurlijk, op grond van de reeds eerder genoemde arresten-

Hwoig en -Kruslin, dezelfde bezwaren als tegen het toevallige afluisteren van huiskamergesprekken. Een wettelijke regeling ontbreekt en het plaatsen van een peilzender om een auto te kunnen volgen lijkt zeker een inbreuk op het privé-leven zoals bedoeld in artikel 8 van het Europese mensenrechtenverdrag. Naar mijn mening mag het dus gewoon niet. Maar justitie hanteert wel vaker de redenering dat alles wat niet verboden is wèl mag.¹²

Legalisering van de richtmicrofoon

Inmiddels is het wetsontwerp ingediend om het gebruik van richtmicrofoons te legaliseren. Als het voorstel wordt aangenomen, is het na machtiging van de rechter-commissaris mogelijk met alle technische middelen, zoals richtmicrofoons, gesprekken op te nemen die thuis, in een auto of gewoon op straat worden gevoerd. Dan hoeft niemand zich nog druk te maken over misbruik van de telefoontap: alle praktijken die nu nog dubieus zijn, zijn dan gelegaliseerd.

T. Prakken haalt in een opiniërend kranteartikel een opmerkelijke passage uit de Memorie van Toelichting aan: 'Is slechts bekend dat het gesprek in een bepaald hotel zal plaatsvinden, zonder dat de kamer zelf bekend is, dan kan, indien de rechter-commissaris dit noodzakelijk acht, het gehele hotel in de last worden genoemd.'¹³

En dit alles dient de bestrijding van de criminaliteit. Slaap zacht. Er wordt over u gewaakt. Tot in uw hotel toe.

7.2 'Kaal plukken' in de XTC-zaak

Tom Blom en Pien Statema

7.2.1 Inleiding

De hiervoor beschreven XTC zaak is niet alleen interessant vanwege de gebruikte telefoontaps.¹⁴ De organisatie bleek namelijk miljoenen winst te boeken met de handel in de zogenaamde